

REGDON LÁSZLÓ

A III/III. csoportfőnökség a rendszerváltás idején

Az 1989-es politikai változások – bár már 21 éves voltam – számomra távoli és könyvekből, internetről megismert történelmi események, mivel 1988. augusztustól 1990. februárig sorkatonai szolgálatomat töltöttem honvédként egy első lépcsős dandár kötelékében, ahol igen korlátozott mértékben még csak a közszolgálati tévé által sugárzott műsorok jelentettek hírforrást, ami nem túlzottan érdekelt senkit a laktanyában.

Még élénken él bennem, hogy 1989 októberében egy nagyszabású hadgyakorlatot jelentettek be a főváros közelében lévő Táborfalvára, több ezer katona részvételével, azonban nemzeti ünnepünk táján egy dandársorakozón *Havril András* akkori dandárparancsnok – későbbi vezérkari főnök – kihirdette, hogy a gyakorlatot elhalasztották, ami a leszerelésemig és – élek a gyanúperrel – a rendszerváltozás befejezéséig el is maradt.

A rendszerváltás békésen, katonák nélkül lezajlott, de én csak később kezdtem olvasni e témáról és a háttéréről többet.

A Nemzeti Köszolgálati Egyetem rendészeti vezető mesterképzésén fedeztem fel az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárának honlapját, innen több korabeli dokumentumból is ismereteket szerezhettem a rendszerváltás előtti időszak politikai rendőrségéről, a leginkább vitatott III/III. csoportfőnökségről.

A sokat emlegetett belső reakció elhárítás, az iratmegsemmisítésekkel és az ügynöklista titokban tartásával a megszűnésük utáni évtizedeket is jelentősen meghatározta a korábban vagy akkor is ügynöki tevékenységet végzők politikai pályán hagyásának lehetőségével.

A szovjetektől átvett és szakmailag magas szintű politikai rendőrség az elmúlt huszonöt évben az ügynökmúltak előcítálásával mindig újra és újra figyelmet kap, ezért tevékenységének feldolgozása érdekes volt.

A csoportfőnökség feladatai

Az 1980-as évek elején erősödött a két világrész közötti konfrontáció, a szocialista rendszer elleni támadás a gazdasági, de az ideológiai, politikai területeken egyaránt erősödött.

Mindez kiegészülve az ugyanebben az időszakban a nyugati gazdaság válságának utolsó periódusával és utóhatásaival, a helyzetet kihasználva, a külső és belső rendszerellenes erők közötti együttműködés folyamatossá, összehangoltabbá vált.

A Belügyminisztérium III/III. (Belső Reakció Elhárító) Csoportfőnökség országos hatáskörrel ellenőrizte, derítette fel, korlátozta, és intézkedéseivel megelőzte a kulturális területeken, az ifjúság körében támadó az egyházi reakció, a volt politikai elítéltek és a különösen veszélyes elemek ellenséges tevékenységét, valamint megszervezte az ellenség érdeklődésének középpontjában álló tudományos, kulturális, felsőoktatási intézmények operatív védelmét.

Az 1978. szeptember 21-én kibocsátott 22. sz. BM parancs kimondta: „Az ellenséges tevékenység és törekvések elleni sikeres harc még hatékonyabb felderítő, értékelő, elemző munkát, naprakész pontosabb informáltságot, dinamikusabb vezetői, irányító, szervező tevékenységet és döntéseket igényel.”

Ennek jegyében 1979. január 2-án működni kezdett a napi operatív információs jelentések rendszere egészen 1990-ig, a sokat vitatott Duna-gatebotrány kirobbanásáig, amelyből az is kiderült, hogy a politikai vezetésnek folyamatosan szüksége volt az információra, de a megszerzési módszerekről 1989-től már hallani sem akart, azt a szolgálatok belügyének tekintették, és a nyilvános botrány kellett a lehallgatások, magánlakás-ellenőrzések, más alapjogot érintő rendszabályok azonnali törvényi szabályozásához.

A tevékenység irányát, a rendszer védelmének irányát jól szemlélteti egy kivonat a Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 9/1982. számú parancsából, amely a társadalomra veszélyes ellenséges személyek kiválasztásáról és ellenőrzéséről szól, és a korábbi parancs végrehajtását pontosítja.

„... A különnyilvántartási rendszernek a változó politikai és operatív követelményekhez történő igazítása, az ellenőrzés és a bűnmegelőzés hatékonyságának növelése, a feladatok egységes értelmezése és végrehajtása érdekében megparancsolom:

A különnyilvántartási rendszerben azon társadalomra veszélyes ellenséges személyek szerepeljenek, akik a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi, gazdasági rendjével szemben a fellépés lehetőségét latolgatják, várha-

tóan fellépnek, magatartásukkal tényleges veszélyt jelentenek társadalmi rendszerünkre [...]

[...] A BM III/III. Csoportfőnökség és a rendőr-főkapitányságok III/III. osztályai elhárítási területein az ellenséges támadás fő irányába, mindennek-előtt a kulturális, ifjúsági területeken kell jelentősebb fejlődést elérni az »F« dossziés személyek kiválasztásában.

Tovább kell folytatni az ellenséges egyházi személyek, a rendkívüli eseményeket elkövetők, a börtönből szabaduló elítéltek köréből elsősorban a visszaesők kiválasztását és ellenőrzésük javítását...

A BM III/III. belső reakció- és szabotázselhárító csoportfőnökség szervezeti felépítése, osztályai (ügyrendje alapján 1989-ben)

III/III-1. Elhárítás az egyházakban, szektákban, volt szerzetesrendek körében: a) római katolikus egyház; b) a római katolikus egyház vezetése és intézményei; c) protestáns és egyéb elhárítás az egyházakban, szektákban, volt szerzetes rendek körében, emigráns szervezetekben (a III/I. csoportfőnökséggel együtt).

III/III-2. Ifjúságvédelmi elhárítás: a) felsőfokú intézmények; b) ifjúságlenes reakciós erők elhárítása az ifjúság körében (ifjúsági szervezetek, klubok, galerik stb.)

III/III-3. Társadalomellenes erők elhárítása: a) a társadalomra veszélyes „Figyelő” dossziés személyek, volt politikai foglyok ellenőrzése; b) röpcédulázók, falfirkálók, illegális kiadványok terjesztői stb. tevékenységének felderítése, elhárítása.

III/III-4. Kulturális elhárítás, vonalas elhárítási területek: a) radikális ellenzékiek; b) szektás egykori párttagok, trockisták, álbaldaliak; c) nacionalisták.

III/III-5. Objektumok védelme: a) kiemelt tájékoztatási objektumok (MTI, televízió, rádió, újságok, folyóiratok stb.); b) művészeti intézmények (színházak, filmgyár, cirkuszok stb.); c) tudományos intézmények, MTA, kutatóintézetek védelme (1984-ig).

III/III-6. Szamizdat kiadványok felderítése (1975-től): a) akciók előkészítése; b) akciók végrehajtása.

III/III-7. Jelentések, nyilvántartás, belső elhárítás (1975-től).

III/III-A Önálló alosztály: a párt és a kormány vezetőinek operatív védelme (1988 után feladatait a 7. osztály vette át.)

III/III-B Önálló alosztály: elemzés, értékelés, konzultáció, tájékoztatás (1970 és 1987 között).

A belső ellenséges kategóriáknak megfelelően kialakított állambiztonsági szervezeti felépítés a III/III. csoportfőnökség vonalán az 1960-as évektől gyakorlatilag nem változott. Az állambiztonsági szolgálat az ellenséges kategóriába tartozó személyek büntetőjogilag nem értékelhető tevékenysége során különféle operatív eszközöket és „kombinációkat” alkalmazott. A kisebb jogsértésekre való szigorú reagálásokon túl ilyenek az operatív megelőzés, a bomlasztás, leválasztás, elszigetelés, az ellentétek szítása, a meglévő ellentétek kihasználása és mélyítése, a vezéregyenységek lejárata stb.

A demokratikus átalakulás zűrzavarát az is fokozta, hogy a jogforrási hierarchia az állambiztonsági szerveknél a közvetlen parancsokkal és végrehajtási utasításokkal kezdődött, hiszen a titkos tevékenység zömét belső szabályozókkal irányították. A jogszabályok, törvények csak távoli szabályozást jelentettek, és sokszor egyáltalán nem érvényesültek a napi operatív munkában.

A történelmi jelentőségű 1989-es év

1989-ben a szolgálatok elfoglaltsága tovább növekedett, az ellenzéki aktivitás fokozódása mellett ebben az évben számtalan jelentős esemény történt. Nagy Imre június 16-i újratemetésétől kezdve az amerikai elnök, George H. W. Bush látogatásán át a keletnémetek áttörése és átengedése a Fertő tónál augusztus 19-én, a páneurópai piknik keretén belül, és télen a román forradalom kitörésekor a jelentős számú menekült kezelése is feladatokat adott a teljes titkosszolgálatnak, így a III. csoportfőnökségnek is.

Magyarországon a rendszerváltozás esélye rohamosan növekedett. A Belügyminisztérium vezetése – a párt jóváhagyásával – igyekezett lépést tartani a politikai változásokkal, a miniszterhelyettesi gárdát nyár elején lecserélték, köztük a III/III-as főcsoportfőnököt is.

„Az állambiztonsági szolgálat problémáinak felsőszintű, politikai megítélése és az operatív munka végrehajtási szintje 1989 elejétől láthatóan egyre távolabb kerültek egymástól.”¹

¹ Révész Béla: Az állambiztonságtól a nemzetvédelemig. A belső biztonsági szolgálat átalakításának alternatívái a rendszerváltás idején. Acta Juridica et Politica, Tomus LXIII. Fasc. 17., 2003. <http://mek.oszk.hu/01500/01582/01582.htm>

„Az állambiztonsági szervek – akár elismerik ezt a jogszabályok és a hivatalos megnyilatkozások, akár nem (általában nem) –, minden államban politikai szerepet töltenek be.”²

1975-ben mi is aláírtuk a helsinki Európai biztonsági és együttműködési egyezményt, amelynek polgári és politikai szabadságokat kodifikáló csomagja, valamint Magyarország gazdaságának nemzetközi beágyazottsága némi védelmet kínált az ellenzék számára, így a politikai perek száma csekély kivételnek számított.

„Amikor pedig az idők folyamán megszorodott a diktatúra e formáját, majd pedig létjogosultságát vitatók száma, a testület gátlástalanul kriminalizálta aktív ellenségeit.”³ „A politikai rendőrség sorsát illetően bizonyos, hogy – főképp az MSZMP 1988 májusában zajló pártértekezletét követően – egyre gyakrabban mutatkoztak az elbizonytalanodás jelei az állambiztonság munkájában.”⁴

„A világlátással bevezetése például szintén káoszt teremtett az »elleneséges« ügynökök és központja közötti összeköttetési forma ellenőrzése terén, hiszen immár alig volt akadály a külföldi kapcsolatok működésének. Technikailag sem voltak képesek megoldani az olyan nehézségeket, mint a műholdas gyorsadók, a mobiltelefonok és a személyi számítógépek.”⁵

„Az állomány bizonytalanul végezte munkáját, egyre több nehézségbe ütközve az elhárítási területen a nyílt és operatív kapcsolattartás terén.”⁶

Időközben újabb tervezetek készültek a belső biztonsági szolgálat átalakítására.

A reformmunkálatok folytak, de elmaradt a régi rendelkezések felülvizsgálata és módosítása. A különleges adatszerzés és engedélyezési eljárás, a vonatkozó törvényi szabályozás hiánya és az erre való kioktatás hiánya nem tette lehetővé a legitim működést.

1989. december 17-én kormányhatározat írta elő az állambiztonsági feladatok átalakítása, struktúrája tekintetében a törvények előkészítő munkálatait.

Vezetői szinten megvoltak az elképzelések a változtatásra, de elmulasztották – 1989. október 23. után is – a határozott, egyértelmű, írásban is rögzített intézkedéseket mind az információgyűjtés irányának, mind a módszerek

² Szikinger István: Rendőrség és politika. Belügyi Szemle, 1988/12., 9. o.

³ Kedves Imre: A különleges titkosszolgálati eszközök alkalmazásának története, különös tekintettel a 20. századra. Jogtörténeti vázlat. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 66. o. [ELTE Jogi Kari Jegyzetek 17.]

⁴ Uo. 67. o.

⁵ Uo. 68. o.

⁶ Uo.

megváltoztatásának területén. Csak 1989. december végén adott ki *Horváth József* egy utasítást, amely arra kötelezte a szolgálat munkatársait, hogy ezeket a személyiségi jogokat sértő titkosszolgálati eszközöket csak az alkotmányba és a Btk.-ba ütköző cselekmények esetén alkalmazzák.

1989. október 23., a „harmadik” Magyar Köztársaság kikiáltása után sem csökkent a hírigény, a napi operatív jelentések továbbra is fontosak voltak a vezetésnek és a megrendelő politikusoknak, bár az információszerzés módját a politikusok által kapott jelentések már nem tartalmazták.

1989. december 18-án a belügyi tárca első emberének helyettese, *Pallagi Ferenc* rendőr vezérőrnagy elrendelte a korábban ellenségesnek minősülő személyek tevékenységére vonatkozó iratoknak a vonatkozó belső szabályzatok betartásával történő megsemmisítését 1990. január 1-jéig. Négy nappal később kelt kiegészítő utasításában azt is leírta, hogy a megsemmisítésről nem kell jegyzőkönyvet készíteni, de még december végéről is található megsemmisítési jegyzőkönyv.

Az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottságának zárt ülésein 1990 nyarán és őszén a volt állambiztonsági vezetők meghallgatásáról készült korbeli jegyzőkönyvek még nem kutathatók, azonban *Ilkei Csaba* egykori MDF-es politikus, az újonnan választott Országgyűlés vizsgálóbizottságának tagja így emlékszik a III/III. főcsoportfőnök meghallgatására:

Jegyzetek az országgyűlési bizottság meghallgatásán, 1990. július 20-án.

Pallagi tábornok elmondta: „A III-as Főcsoportfőnökség teljes hálózati anyaga megvan számítógépen, hiánytalanul a Lumumba utcai bázison. A kartonos állambiztonsági nyilvántartás is jórészt megvan, igaz, ebből kivette a magáét a megalakult NBH, a katonai hírszerzés, és a bünyügyi hálózat. Az 1200 SZT-tiszt anyaga hiánytalanul fellelhető a BM Külügyi Osztályán. Nyilvánosságra hozatala bajt okozna:

a., nemzetközi kapcsolatainkban,

b., nem maradna autentikus erő a társadalomban, válságot okozna, pl. az egyház volt az egyik súlyponti kérdés,

c., mindenütt vákuum és zavar keletkezne, értsd ez alatt azt, hogy a február 14-én megalakult Nemzetbiztonsági Hivatal nemcsak a kémelhárítástól, a III/II-ből vett át hálózati személyeket, hanem a politikai rendőrségtől, a III/III-ből is azokat, akik vállalták a további szolgálatot. Ezek az »aktívak« a névsor nyilvánosságra hozatalával lelepleződnének.”⁷

⁷ Ilkei Csaba: Állambiztonsági jegyzetek 1990-ből. A BM III. Főcsoportfőnökség vezetői a Nemzetbiztonsági Bizottság zárt ülésein. In: Ilkei Csaba: Az elmaradt állambiztonsági rendszerváltás. Szerzői kiadás, 2013, 118. o. mek.oszk.hu/15000/15047/15047.pdf

Az tény, hogy december 22-től 1990. január első feléig az előírások megszegésével, szinte regisztrálás nélkül zajlott a megsemmisítés, számtalan lehetőséget hagyva az iratok sorsát illetően.

1989 karácsonyának előestéjén egy biztonsági tiszt megegyezett az ellenzék képviselőjével az adatszerzések és megsemmisítések kiterjedéséről.

Másnap a tiszt az ellenzékhez közel álló forgatócsoportot juttatott be vidéki rokonoknak álcázva az elhárítás székházába, az pedig filmfelvételeket készített a megsemmisítésre előkészített dossziékról, iratokról.

A csoportfőnökség végnapjai

A filmet és néhány dokumentumot a demokratikus ellenzék 1990. január 5-én mutatta be a nyilvánosságnak budapesti Graffiti (korábban Bányász) moziban rendezett sajtótájékoztatón.

Másnap a Fidesz és az SZDSZ feljelentést tett a BM III/III-as Csoportfőnökség ellen, így feljelentéskiegészítést rendeltek el az ügyészségen, a BM-ben pedig vizsgálóbizottságot hoztak létre.

A főcsoportfőnökség vezetője január 10-én lemondott, 17-én pedig így tett Horváth József III/III-as csoportfőnök is. Január 18-án *Horváth István* jogutód nélkül feloszlatta a III/III-at, majd 23-án ő is távozott.

1990. január 25-én az Országgyűlés elfogadta a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvényt, és átmeneti szabályozásban meghatározta az engedélyezésre szoruló titkosszolgálati eszközöket, az igazságügy-minisztert nevezve meg engedélyező hatóságnak.

A polgári titkosszolgálatok a miniszterelnök közvetlen irányítása alá kerültek, de pár hónap múlva már államtitkár, később miniszter irányította ezeket a szervezeteket.

A belügyminisztériumi ad hoc bizottság jelentése 1990. január 16-ra készült el, és megállapította: „*Komoly felelősség terheli az állambiztonsági szolgálat vezetését azért, hogy elkezdődött ugyan az állambiztonsági munkát meghatározó belső utasítások, szabályzatok, parancsok felülvizsgálata, hatálya kívül helyezése, de nem történtek meg azok a legszükségesebb átmeneti lépések, amelyek a megváltozott körülmények között a törvényes titkosszolgálati munkához nélkülözhetetlenek lettek volna.*”⁸

⁸ Révész Béla: Függelék a Dunagate III. című íráshoz. A Dunagate ügyben a Belügyminisztérium ad hoc bizottság jelentése. In: Révész Béla: Dunagate III. Beszélő, 2005/2.
<http://beszelo.c3.hu/keretes/fueggelek-a-dunagate-iii-cimu-irashoz>

Az Országgyűlés vizsgálóbizottsága jelentésben foglalta össze következtetéseit: az állambiztonsági szolgálat III. csoportfőnöksége az állampárt támasza volt, és a szervezetet irányító jogszabályok és a szervezet működése az akkori alkotmánnyal is szemben álltak. A titkosszolgálati különleges eszközök alkalmazásának alkotmányellenességében Horváth István volt belügyminiszternek, az állambiztonsági szolgálat vezetésével megbízott Pallagi Ferenc volt miniszterhelyettesnek és a III/III. csoportfőnökség volt vezetőjének, Horváth Józsefnek személyes politikai felelőssége van, mert ki-ki a maga szintjén megszüntethette volna e módszerek alkotmányosértő alkalmazását. *„A bizottság bizonyítottan látja, hogy amikor a pártállam széthullása már elkerülhetetlennek látszott, akkor a szolgálat megpróbált alkalmazkodni a megváltozott politikai körülményekhez, de dr. Horváth Istvánnak e téren tett lépései nem voltak elégségesek.”*⁹

Összegzés

Hivatásos állományú vezetőként a korábbi nyugdíjazási hullámon és számos átszervezésen túl számomra érthetőbb a hivatásos tisztek politika által kifogásolt 1989. őszi tevékenysége, amikor a szervezet végnapjaiban is folytatták, amit a vezetők elvártak tőlük. Tovább dolgoztak, az egzisztenciájukat, életüket féltve, tanult szakmájukat nem tudták egy pillanat alatt befejezni, és továbbra is kiszolgálták a nyilvánvalóan naponta jelentkező politikai megrendeléseket.

Természetesen a negyvenöt év alatt elkövetett bűnök számomra sem megbocsáthatók, és az emberi jogok semmibe vételével elkövetett visszaélések, törvénytelen ségtek tetteit ember fia nem oldozhatja fel. A titkosszolgálati szervezet azonban a társadalom és a rendszer szükséges és fontos eleme volt, és lesz is. Az állam biztonságát szavatoló titkosszolgálat azonban csak a megfelelő garanciák mellett működhet demokratikusan.

„A nemzetbiztonsági tevékenységre ott és akkor van szükség, ahol és amikor más állami szervek közrendszer nem elégséges a nemzeti érdekek védelmére és érvényesítésére. A nemzetbiztonsági szolgálatok azonban kizárólag a törvény által kijelölt keretekben tevékenykedhetnek. E tevékenységük hatékonysága függ attól, hogy az milyen szorosan kapcsolódik a döntéshozók igé-

⁹ Révész Béla: Függelék a Dunagate III. című íráshoz. A Dunagate ügyben az, Országgyűlés vizsgáló bizottságának jelentése. In: Révész Béla: Dunagate III. Beszélő, 2005/2.
<http://beszelo.c3.hu/keretes/fueggelek-a-dunagate-iii-cimu-irashoz>

nyeihez. A szabályozás abból indul ki, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok alapfeladatai közé tartozik a kormányzati döntésekhez szükséges információk megszerzése és feldolgozása. A cél természetesen az, hogy a nemzetbiztonsági tevékenységnek ne pusztán aktuális döntéshozói igények kielégítését kelljen szolgálnia, hanem az ország biztonságpolitikájából következő, a nemzeti érdekvédelem »stratégiai céljait« kövesse. Az aktuális politikai igény és a stratégiai cél elhatárolása viszont – mivel államtitokról van szó – gyakorlatilag nem ellenőrizhető folyamat. Mindeközben a nemzetbiztonsági szolgálatoknak a mindenkori kormány iránti lojalitás mellett kell működniük. A döntéshozatal előkészítésének informális meghatározói általában az információ szállítói.”¹⁰

A jogállamok sem nélkülözhetik a titkosszolgálatokat és a tőlük elválaszthatatlan titkos módszereket, de a nemzetbiztonságáért felelős testületek feladatainak meghatározása jogalkotás tárgya, amit a társadalom széles körének politikai egyetértésén alapuló, szabadon választott népképviselő határoz meg törvények formájában, a törvények betartásának széles körű ellenőrzésével egyetemben.

Csupán a rejtélyes ködbe burkolózó titkosszolgálati imázs növeli annak a hiedelemnek a valószínűségét, hogy a Duna-gate megfigyelési botrány egy játszma része és vezetői döntés következménye lett volna, amely a III/III. beáldozásával a szerv további részeit a legkisebb veszteségekkel megmentette, elősegítve demokratizált fennmaradását.

FELHASZNÁLT IRODALOM

A Belügyminisztérium III/III. Csoportfőnökség ügyrendje. 80-233/1972. i. sz. In: A BM III. Főcsoportfőnökség és szerveinek ügyrendje. 45/52-32/1972. i. sz. BM KI Pgy. 139. sz.

Ilkei Csaba: Állambiztonsági jegyzetek 1990-ből. A BM III. Főcsoportfőnökség vezetői a Nemzetbiztonsági Bizottság zárt ülésein. In: **Ilkei Csaba:** Az elmaradt állambiztonsági rendszerváltás. Szerzői kiadás, 2013, 118. o. mek.oszk.hu/15000/15047/15047.pdf

Kedves Imre: A különleges titkosszolgálati eszközök alkalmazásának története, különös tekintettel a 20. századra. Jogtörténeti vázlat. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 66. o. [ELTE Jogi Kari Jegyzetek 17.]

Kende Péter: Titkos magyar szolgálatok. Hibiszkusz Könyvkiadó Kft., Budapest, 2004

Kissinger, Henry: Diplomácia. Panem–McGraw-Hill–Grafo, Budapest, 1996

Krahulcsán Zsolt: A belső elhárítás és célszemélyei 1980–1990. In: **Gyarmati György (szerk.):** Az átmenet évkönyve 2003. Budapest, 2004, 199–216. o. [Trezor 3.]

¹⁰ Révész Béla: A titkosszolgálatok politológiai kutatásának lehetőségei. Acta juridica et politica, Szeged, 2004

Nemzetbiztonsági tanulmányok. Nemzeti Közszerológati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2013

Révész Béla: Az állambiztonságtól a nemzetvédelemig. A belső biztonsági szolgalat átalakításának alternatívái a rendszerváltás idején. *Acta Juridica et Politica*, Tomus LXIII. Fasc. 17., 2003. <http://mek.oszk.hu/01500/01582/01582.htm>

Révész Béla: A titkosszolgálatok politológiai kutatásának lehetőségei. *Acta juridica et politica*, Szeged, 2004

Révész Béla: Függelék a Dunagate III. című íráshoz. A Dunagate ügyben a Belügyminisztérium ad hoc bizottság jelentése. In: Révész Béla: Dunagate III. *Beszélő*, 2005/2. <http://beszelo.c3.hu/keretes/fueggelek-a-dunagate-iii-cimu-irashoz>

Révész Béla: Függelék a Dunagate III. című íráshoz. A Dunagate ügyben az, Országgyűlés vizsgáló bizottságának jelentése. In: Révész Béla: Dunagate III. *Beszélő*, 2005/2. <http://beszelo.c3.hu/keretes/fueggelek-a-dunagate-iii-cimu-irashoz>

Szikinger István: Rendőrség és politika. *Belügyi Szemle*, 1988/12.